

הרב יצחק כהן - גאון מראש

פרק כא **בבאור השורש הרביעי שאמרנו שהוא יתברך מסלק מן החסונות . כאשר נעין בתארים עיון דק מאד יותר עמוק נמצא שהוא מן ההכרח שיתואר הש"ת בתארים רבים ולא מצד פעולותיו בלבד (ה) ומן הצדדן שנוכרו בה"ת מהו המאמר אבל גם מצד עצמו יתברך , וזה (ג) כי הדיבור והשליטה חולקת האמת והשקר תמיד בכל החסדים ר"ל בהכרחי ובנמשע ובאפשר , הוא מבואר כי באפשר לא ימלס הענין מחלוקה אם שהיה הוא יתברך חכם או בלתי חכם וכן יכול או בלתי יכול ודעה או בלתי דעה , וא"א שיצדק עליו שהוא בלתי חכם או בלתי יכול (ג) כי הוא ית' א"א שימצא בו שום חסרון , ולזה הוא כחייב שיצדק עליו החלק האחר ושיהיה חכם ויכול ודעה וחסד ויצר וגאון , וכן יחוייב בכל מיני השלמות שהוא ראוי שימצא בו צד השלמות אחר שאי אפשר שימצא בו חסרון , וזה ענין הוא מחייב בעצמו (ד) מאין פנות אל הפעולות הנמשכות ממנו יתברך בשנאמר חי לפי שהחיות מושפע ממנו וחכם לפי שהחכמה מושפעת ממנו וכן בשאר התארים , אבל הוא חי חכם לפי שא"א שיהיה מת (ה) ולא סבל . ואחר שמיני השלמות מתחלפים (ו) כי הידיעה זולת היכולת והיכולת זולת החיות והחיות זולת הרצון חולת החכמה , יחוייב אם כן שימצאו בו תארים רבים מתחלפים , ואחר שמה הצד יחוייב שימצא בו רבוי התארים , וממה שבארנו בפרק עשירי מזה המאמר יחוייב שלא ימצא לו שום תואר זולת עצמו מי יהן ואדע על איה צד ימצאו בו רבוי התארים שלא יחוייבו רבוי בעצמותו . ונאמר כי התארים שיוחסו אליו ית' הם ב' מינים , מין ייחוס אליו מצד היותו מחוייב המציאות ועלה אל כל הנמצאים שאי אפשר שיושכל היותו מחוייב המציאות ועלת כל הנמצאים אם לא ימצאו בו אלו התארים , כמו היותו אחר וקדמון ונצחי וחכם ורצון וכול חולת זה מן התארים שהוא מן ההכרח שימצאו בו יתברך (ז) להיותו ממציא כל הנמצאים , ומין ייחוס אליו (ח) מצד שנרמה בו היותו שלמות , כמו אם ניהם אליו העושר לפי שאנו מרמים בו שהוא שלמות אליו כמו שהוא שלמות אליו מצד שהחפך הוא חסרון , וכמו (ט) שהשיעיה והראות שניהם אותם אליו יתברך לפי שהם שלמות בנו ואע"פ שלא יושגו לנו אלא (י) בכלים גשמיים . (כ) וכל תואר שיתואר בו שום תואר**

יש בו שהי בדינות , האמת מצד השלמות אשר בתואר ההוא , והשניה מצד החסרון המחוייב אל התואר ההוא , וכאלו התואר לפי זה מורכב מב' ענינים (ל) הרבבה שכלית , הענין האחד הוא שלמות והאחר הוא חסרון , כי החכמה כשנחייב אותה אל הנשוא הנה היא (מ) מצד עצמה שלמות אל הנשוא (נ) ומצד היותה נקנית אל הנשוא היא מקנית בו ימשך מה החסרון אל הנשוא שהיא בלתי עצמית אליו ומחוייבת רבוי בו , (ס) וכשניחם החכמה אליו יתברך הנה ניהם אותה אליו מן הצד שהיא שלמות לא מן הצד שיש בה מן החסרון , כי החסרון הנמצא באותו שלמות הוא כשנבחין החכמה בצדוף אלינו שהיא נקנית אלינו מן (ע) התולדות המוצאות מן ההקדמות תולדה אחר תולדה , ולזה היא דבר שתתחדש בנו ותואר נוסף על עצמותנו , (פ) וכיניחם אליו הידיעה לא ניהם אותה על שהיא נקנית מן ההקדמות ולא על צד שהיא מתחדשת בו כדרך שהיא מתחדשת בנו אבל היא נמצאת בו מצד עצמו כדרך

קובץ א, שסג: הרמב"ם העיר, להיות שמח מידיעה נוספת בשלילה שבתארי האלהות, ולדעת שעי"י ההוספה של הידיעה השלילית, עולה הוא היודע במעלה של קרבת אלהים. הערתו מצא בקרב לבבו שהיא נחוצה, מפני שהלב אינינו שמח בשלילות, כי אם עצב. כל שמחה באה מחיובים, המוסיפים קנין של מציאות, שזהו עושר פנימי, וכל העדר קנין מביא עצבון בטבע. אבל שיעלה האדם לידי מדה זו של התאחדות עם אור האמת, עד שכל אמת יביא לו עושר ואמת שלילי יביא לו שמחה, זאת היא מדה עליונה מאד, שעל ידה כל שלילה נהפכת לחיוב, וכל העדר שכזה לקנין גמור. אמנם, כדי להרבות שמחת דעת אלהים בעולם, כדי לעשות את הקנין הנשגב הזה לקנין פפורי, צריכים אנחנו להפוך את המדה, לבא לדעת אלהים דוקא ע"י ציורים חיוביים, והציורים החיוביים יהיו בכ"ז בתכלית האמת, לא פחות, ועוד יותר מהציורים השליליים. ותוכן הדבר הוא, שכשם שיש לנו משפט נכון לומר על

המון תוארים ודוגמאות, שבח האל הנם משוללים, מפני שהם לגבי שלמות האין סופית פעוטים וכלא נחשבים, צרים ומוגבלים, כן יש לנו לומר, שכל ענין לא יש, מה שאינו נמצא בחק השלמות האלהית, וכל התוארים שהם מוגבלים, או תוארי חסרון כשהם לעצמם, החסרון שלהם הוא תלוי בפרטיותם, בהתבודדותם לעצמם, אבל בהשלמות האלהית, שהפל יוכל וכוללם יחד, הכל הוא מתעלה. אם כן, מה שאנו צריכים לשלול הוא רק את ההגבלה ואת הפרטיות שבתאר, שהם בעצם העדריו, שהם מביאים לידי עצבון. אבל התיאור מצד עצם היש הטוב שבו, הוא עולה למעלה להעשיר את מדענו האלהי. ובוזה יוכלו כל הלבבות להתקרב לדעת ד' ברוח של שמחה, השורה על חדות העושר ורב הקנינים, בשמחה ובטוב לב מרב כל.

פנקס ראשון ליפו, פא: מפני שהשי"ת הוא מרומם על כל ברכה ותהילה, ובאמת אין יחס לשלמותו יתברך עם שבחים שאנחנו יכולים לצייר, על כן נמצא שורש ליצר הרע של מניעת התפילה, ועמו מניעת כל העבודה שבלב, והוא מסתעף בפועל עד שלא יכיר הנפעל ממנו יסוד כוחו. על כן צריך לכוון אל חקר מוצאו, ולהבין בדברים שאנו לוקחים מאמתת המציאות כמה שעולה בידינו מהרשימה, וכל מה שידובר ויחשב הכל הוא חלק מאור החיים שמושפע ממקור החיים, השי"ת שמו. אם כן לפי אמתת המציאות שמזככת למעלה מחוגו הפרטי של ציורנו, דוקא מגודל אמתתו הננו יודעים שכל מה שאנו משבחים, מפארים ועובדים, הכל הוא אמת. ומה שהוא בטל המציאות ואינו נראה, כמין אותם השלמויות שהם באמת מיוחדים לשם יתברך, הוא רק מפני שהריבוי של אין סוף גדול כל כך על כל השיעורים עד שהם נראים כמין אחר. אבל באמת הם כולם ניצוצות וחלקים מאורו העליון, כי הלא אין מקור אחר למציאות, ואין עוד מלבדו:

פב: ריבוי השלילות בידיעת השי"ת, אע"פ שהם יותר קרובים לציור האמת, מפני שהציורים שלנו הם חסרים באמת, מכל מקום הם מרחיקים מהאדם את הציור החי של מרום וקדוש, אלקים חיים ברוך הוא. על כן צריכים שיהיו מלוכשים בציורים חיוביים, שהם יונקים ממקור אמתת מציאותו ית"ש, מצד הידיעה שרק הוא לבדו יתברך עשה לנו את הנפש הזאת וכל מחשבותיה לו המה.

פג: הציורים השליליים מחוללים את האהבה, המתגברת על ידי מניעת ההשגה ויקרותה, והחיוביים מחוללים היראה הרוממה, ולא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו, שנאמר והאלהים עשה שייראו מלפניו.

תחילת מאמר עבודת אלוקים: כמו כל הציורים הגשמיים המוגבלים, וכלי התארים לידי ההתפעלות, שאף-על-פי שנתחשו כלם בתורה, בנביאים בכתובים, ובדברי חכמים, לאלהים, בכל זה לא שינו ולא פגמו את גדולת הציור הפנימי, המתאים עם קדושת האלהות, לפי המסורת והקבלה היותר צפונה וההגיון הפילוסופי היותר זך, טהור ונעלה. דוקא השפה הפשוטה והנמוכה יחד עם ההגיון המתנשא האצור בה בכללה ובפרטיה, הם המה יחד בנו את כל אותם הפלטרין של מעלה ושל מטה, לאצור בקרבם את ההשכלה האלהית ברום גובה השתרגות ענפיה ועומק תחתית הסתעפות שרשיה, להיות מכון לדרישת האמת והצדק המוחלט גם יחד, בחיי האיש, המשפחה, הלאם האדם והמציאות. כן הוא גם כן המושג הכללי של עבודת האלהים, שהוא הולך יחד עם הציורים החיצוניים של השפה הנמוכה, ועולה ומתעלה עד רום ההגיון והמחשבה היותר אדירה וטהורה.

ההגשמה הנמוכה היא ההיפוך הגמור מהיהדות, ועם זה דברה תורה בלשון כל-כך תפשי, באין שום מעצור והגבלה, בכל התארים שלה, והם המה דוקא הובילו אותנו, בצרוף השכל והחכמה, ששניהם יחד הם לעד "נר אלהים בארץ", אל מרומי טהרת המושגים, שיחידי הסגולה שבקרבנו בכל דור ודור הנם על-זה עדים חיים וקיימים.